

ЛЫШЪХЪЭМ ИЮФШІЭГЪУ ЗЭІУКІЭГЪУХЭР

Республикэм ищытхъу арегъало

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Тхьаклушынэ Аслъан зеклон спортымкІэ мастерэу, альпинистэу Максим Богатыревым тыгуасэ Іукагъ. Ащ хэлэжъагъэх АР-м ивице-премьерэу Владимир Петровымрэ республикэм туризмэмрэ курортхэмрэкІэ и Комитет итхьаматэу Къэлэшъэо Инверрэ.

зышІэгъэ, республикэм ышІэ чыжъэу зыгъэІугъэ Максим Богатыревым Адыгеим итын анахъ лъапІэу медалэу «Адыгеим и Щытхъузехъ» зыфилорэр фагъэшъошагъ. Тхьаклушынэ Аслъан ар къэзыгушы-хъатырэ бгъэхалъхэмрэ шІу-хъафтынрэ зІукІэгъум щыри-тыжыгъэх.

Сыд фэдэрэ лъэныкъокІи зынаІэ къытет республикэм ипащэ зэрэфэразэр М.Богатыре-вым ипсалъэ къыщыхигъэ-цыгъ. Кадрэхэр гъэхъабыры-

гъэнхэм, сэкъатныгъэ зиІэ цыфхъу туризмэм пыщагъэхэм Іоф адэшІэгъэным, нэмыкІ лъэ-ныкъохэм инаІэ зэратетыр къыІуагъэх. Илъэсэу тызыхэ-тым ишышъхъэІу мазэ лъэга-пІэу «Теклоныгъ» зыфилорэм (километри 7-рэ метрэ 495-рэ мэхъу) джкоен гухэлъ зэриІэм АР-м и Лышъхъэ шигъэгъо-загъ.

КъэІогъэн фае спортсмен ныбжьыкІэр дунаим илъэгэпІэ анахъ ини 7-у алъытэхэрэм зэ-радэкІолагъэр. Джащ фэдэу зе-

клон спортым пыщэгъэ ныб-жьыкІэхэм гъэхъагъэхэр ашІын-хэм фэшІ ахэми ІэпыІэгъу афэ-хъу, опыту ІэклэлымкІэ адэ-гуашэ. Республикэм щыш нэб-гыри 5-у джырэ уахътэм уз-щыгугы хъушъхэм Іоф аде-шІэ, ахэм къэгъэлъэгъон дэ-гъухэр яІэх.

— Тыдрэ чІыпІэ сыкІуагъэ-ми сыкъызыщыгъэ республи-кэр сщыгъушхэрэп, ащ ичІыопс идэхагъэ нэмыкІхэм ашІэным сыпыл. ЛъэгапІэу зэкІэ сы-зидэкІуаехэрэм Урысыем, Адыгеим, ыкІи Теклоныгъэм ябыракъхэр адэсэхъых, ыкІи ащысэгъуцух, — къыІуагъ М. Богатыревым.

Ащ фэдэу зыдэкІогъэ лъэ-гапІэхэм ясурэтхэм Адыгеим ибыракъ ягъусэу республи-кэм къыфигъэшъошагъ. Непал икъушъхъэ лъэгапІэхэм ащы-псэурэ лъэпкъэу «гуркхами» зыфилорэм ышІыгъэ шъэжъыер (дунаим шашІырэ шъэжъые анахъыжъэу алъыгъ) Тхьаклу-шынэ Аслъан шІухъафтынэу къыфишІыгъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Сурэтыр А. Гусевым тыри-хыгъ.

Тыгуасэ АР-м и Лышъхъэу Тхьаклушынэ Аслъан Адыгэ Республикэм ихэдзэкІо Комиссиие итхьаматэу Сэмэгу Нурбый ригъэблэгъагъ.

Муниципальнэ гъэпсыкІэ зиІэ «Шэуджэн районым» иадми-нистрация ипащэ ихэдзын-хэр блэкІыгъэ тхъаумафэм, мэ-къуогъум и 2-м, щыІагъэх. Ахэр зэрэкІуагъэхэм, кІэхуэу афэхъу-

гъэм тегушыІагъэх. Сэмэгу Нур-бый къызэриІуагъэмкІэ, Шэу-джэн районым иадминистрация ипащэ хъумэ ашІоигъоу зыкэ-зыгъэлъэгъуагъэр нэбгыритІу. Ахэр: администрацием ипащэ

иІэнатІэ зыгъэцакІэщтыгъэу Мэ-рэтыкъо Аслъан, ар партиеу «Единэ Россием» къыгъэлъэ-гъуагъ ыкІи районым ипсэупІэ-коммунальнэ хъызмэт испеци-алист шхъалэу Хъакурынэ Ас-лъан, ащ ежъ-ежырэу зыкы-гъэлъэгъуагъ.

ПстэумкІи хэдзынхэм ахэлэ-жъэнхъу фитыныгъэ зиІэ нэбгырэ 12725-рэ атхыгъагъ. Ахэм ащы-щэу къэкІолІагъэр нэбгырэ

9359-рэ, ар процент 73-м ехъу. Хэдзынхэм ахэлэжъагъэхэм ащы-щэу нэбгырэ 8790-мэ, ар про-цент 93-рэ, амакъэхэр Мэрэты-къо Аслъан фатыгъэх, Хъаку-рынэ Аслъан физыдзагъэр нэб-гырэ 507-рэ мэхъу, ар проценти 5,4-рэ. Хэдзынхэм зыщафагъэ-хъазырырэ уахътэми, зыщыкІо-гъэхэ мафэми тхъаусыхэ нэмыкІ тхылъ комиссием къыфэкІуа-гъэп.

Республикэм ипащэ теклоны-гъэр къыдзыхыгъэ Мэрэтыкъо Аслъан зэрэфэгъушІорэр къы-Іуагъ, ар ипшъэрылгъхэм гуе-тыныгъэ афыриІэу адэлажъэхэрэм зэрашщыщы, гугъэпІэ инхэр зэ-рэрапхыхэрэр къыхыгъэщыгъ, хэдзынхэм язэхэщэн дэлэжъа-гъэхэм зэкІэми «тхъашъуегъэ-псэу» къариІуагъ.

ХЪУТ Нэфсет.

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ и Указ

М. В. Богатыревым медалэу «Адыгеим и Щытхъузехъ» зыфилорэр фэгъэшъошэгъэным ехыІагъ

Адыгэ Республикэм ыпашъхъэ гъэхъэгъэ ин дэдэхэр зэрэщыриІэхэм фэшІ медалэу «Адыгеим и Щытхъу-зехъ» зыфилорэр Богатырев Максим Владимир ыкъом — апшъэрэ профессиональнэ гъэсэныгъэ языгъэгъотырэ

федеральнэ къэралыгъо бюджет учреждениеу «Адыгэ къэралыгъо университетым» естествознаниемкІэ ифа-культет идоцент, спорт, къушъхъэ туризмэмкІэ Урысые Федерацием спортымкІэ имастер фэгъэшъошэгъэнэу.

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу
ТХЪАКЛУШЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ,
мэкъуогъум и 3, 2013-рэ илъэс
N 69

Хысапыр атыгъ

Мэкъуогъум и 3-м зэкІэми атын фэе ушэтынэу хысапыр кІэлэеджакІохэм апэкІэкІыгъ. РеспубликэмкІэ ар нэбгырэ 3080-мэ атынэу щытыгъ, адрэ илъэсхэм еджапІэр къэзыухы-гъэ ныбжьыкІэхэри, колле-джым къычІэкІыгъэхэу ап-шъэрэ еджапІэм чІэхъажъы зышІонгъэхэри ахэм ахэты-гъэх.

Республикэм ІыхыпІэ чІыпІэ 23-мэ Іоф шашІагъ. Ушэтынхэр Мыекъопэ лицееу N 19-м зэрэ-

щыкІохэрэр зэдгъэлъэгъу тшІоигъоу текІолІагъ. Зэрифэшъуашэу полицием икъулыкъушІэхэм еджапІэр къагъэгъунагъ.

ЗэкІэмкІи мы лицеем зыщы-зыушэтынэу щытыгъэр нэбгырэ 225-рэ, ау ушъхъагъу зэфэшъ-хъафхэм къарыкІыкІэ нэбгыри 10 фэдиз къэкІолІагъэп. Аудитории 15-мэ ушэтыныр ащыкІуагъ.

Аудиториихэм ачІэт кІэлэгъа-джэхэм ушэтыныр рамыгъажъ-зэ шапхъэу щыІэхэр джыри зэ еджапІэр къэзыухырэ ныбжьы-

кІэхэм агу къагъэкІыжыгъэх. Сыхъатыр 10-м конвертхэр къы-зэІуахыгъэх, ІофшІэнхэр рагъэ-жъагъэх. Экзаменым пхыры-кІынхэм фэшІ анахъ макІэу балл 24-рэ ныбжьыкІэхэм рагъэкъун фае.

Илъэс къэс зэтыгъо ушэтын-хэм япхыгъэ шапхъэхэр нахъ агъэлъэшы. Мы илъэсым рай-онхэм къарыкІыгъэ лыкІохэр ары Мыекъопэ ІыхыпІэ чІыпІэ-хэм япашэу агъэнэфагъэхэр. Мы еджапІэм къэралыгъо ушэтыныр зэрэщыкІорэм лышІагъэр Теу-цожь районым къыкІыгъэ Мэщ-лэкъо Хъарет ары. Ащ тызэрэ-щигъэгъозагъэмкІэ, хысапыр

кІэлэеджакІохэм рэхъатэу атыгъ. — Зэрэхабзэу, еджэпІэ зэфэ-шъхъафхэм къарыкІыгъэ кІэлэ-егъэджитІу ахэм ахэтыгъ, обще-ственнэ лышІагъэхэри щы-Іагъэх, — еІо Хъарет. — Шап-хъэхэр зэрамыкуштым фэшІ шхъадж пшъэрылгъэу иІэр ыгъэцэкІагъ.

Сыхъатищырэ такІык 55-м къыкІоцІ кІэлэеджакІохэм хы-сапыр къашыгъ. ШІокІ зимы-Іэ ушэтынхэр джащ щаухы-гъэх. КІэлэеджакІохэм джы ежъ-ежырэу къыхахыхэрэ предмет-хэр арых атышъхэр.

**ПАТЫКЪО
Анет.**

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэрэ Адыгэ Республикэм ими-нистрэхэм я Кабинетрэ лъэшэу гухэкІ ащыхыгъ Адыгэ Рес-публикэмрэ Краснодар краимрэ якъэралыгъо, яхъызмэт ІофшІэшхоу Пономаренко Борис Николай ыкъом идунай зэ-рихъожьыгъэр ыкІи щымыІэжъым иунагъорэ иІахыылхэмрэ афэтхъаусыхэх.

Журналистхэм аIукIагъ

Сурэтхэр А. Гусевым тырихыгъ.

Тыгъуасэ АР-м и Лышхъэ телеканалэу «Russia Today» зыфиорэм исъемочнэ куп ригъэблэгъагъ. ЗэлукIэгъум хэлэжъагъ АР-м лъэпкIэ IофхэмкIэ, Iэклиб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкли къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет ипашэу Шхъэлэхъо Аскэр.

Мы телеканалым илIыкIохэр апэрэп Адыгеим къызэрэIохэр, нахыпэкIи къэтын агъэхъабырIагъ, джыри мары блэкIыгъэ мазэм и 25-м къышчыублагъэу республикэм Iоф шашIагъ.

— Адыгее цIыкIум фэгъэхъыгъэ къэтынэу шыуиканал нахыпэкIэ ыгъэхъабырIагъэр лъэшэу тыгу рыхыгъ, — къыIуагъ ТхьакIушынэ Аслъан хъа-кIэхэм зафигъаззэ. — Республикэм ищыIаIкIэ, адыгэ лъэпкъым идунай ащ икIу фэдизэу къышчыгъэлъэгъуагъэ хъугъэш, ащ пае «тхьашъуегъэпсэу» шъотIо, тигуапэ джыри шъукызэрэблэгъагъэр. Адыгеим непэ къэбгъэлъэгъон зэриIэр тигуапэу къэтIон тлэкIышт.

Аужырэ илIэхэм хэхъоныгъэу республикэм ышIыгъэхэм, анахъэу анаIэ зытырагъэтыхэрэм, неушырэ мафэмкIэ гухэлъэу яIэхэм кIэклэу ар къатегушыIагъ.

Телеканалым ипашэ игуадзэу Олег Некишевым къызэриIуагъэмкIэ, нахыпэкIэ къэтынэу зы хъуштыгъэмэ, джы Адыгеим фэгъэхъыгъэу цикл псау агъэхъабырымэ ашIонгъоу къеблэгъагъэх. Анахъэу Сирием къыкIыжыгъэ тилъэп-

къэгъухэм республикэр зэрэпэгъокIыгъэр, ахэр зэрэхэгъозжыкIэхэр ашIогъэшIэгъонэу зэрэтырахыгъэр къыхыгъэщыгъ. ЫлIэгъугъэм еплъыкIэу фырилэр къыриIотыкIыгъэ, лъэпкъ шэн-хабзэхэр зэрэшIодэхэгъэхэр, адыгэ къуаер зэрэшIырэм игуапэу зэрэпIыгъэр, туризмэм зыщиушъомбгъуным республикэр тегъэпсыхъагъэу зэриIыгъэр къыкIыгъэтхыгъ. АрапыбзэкIэ къэтынхэр зезышхэрэ Сархан Ашраф Лутфи Махмуд Адыгеир шIу дэдэ зэри-лIэгъугъэр, цIыфэу республикэм щыпсэухэрэм мамырныгъэрэ хъалэлыгъэрэ ангъу зэрэклэлыр, чIыпIабэмэ ащ фэдэ зэрэщымылъэгъурэр анахъэу къыхыгъэщыгъэх. Сирием джыри къыкIыжыгъэм зышIонгъо адыгэхэр зэрэщыIэхэм шыгъуазэу, ахэр ыштэгъынхэм республикэр фэхъазырмэ къыкIэупчIагъ.

А упчIэм игъэкIотыгъэу джэуап къыритыжыгъэ ыкли заом ыпкъ къыкIыкIэ Сирием къыкIыжыгъэ тилъэпкъэгъухэм республикэр зэрэпэгъокIыгъэм, афашIэшъугъэхэм щигъэгъозагъэх Шхъэлэхъо Аскэр.

ХЪУТ Нэфсэт.

• КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр •

НАУЧНЭ-ПРАКТИЧЕСКЭ КОНФЕРЕНЦИЕР

Тарихъ шIэжыыр ыкли джырэ культурэ Iофыгъохэр

2008-рэ илIэхэм къышчыгъэ-жъагъэу, къэзэкъ культурэм ишъолыр фестиваль ипашхэ къызэрэдилыгъэу, илIэс къэс научнэ-практическэ конференциехэр къэзэкъхэм ятарихыкIэ ыкли якультурэкIэ гуманитар ушэтынхэмкIэ Адыгэ республикэ институтэу Т. КIэрашэм ыцIэ зыхырым славян-адыгэ культурнэ зэпхыныгъэхэмкIэ иотдел зэхещх.

ЖъоныгъуакIэм и 31-м, 2013-рэ илIэхэм зичэзыу конференциеу «Кавказское России: историческая память и культурные вызовы современности» зыфиорэр АР-м и Лъэпкъ тхылъеджапIэ шыIагъ. Ар къы-зэлуихыгъ ыкли зэришагъ АРИ-ГИ-м иотдел ипашэу, шIэныгъэлэжъэу Н.Н. Денисовам.

Научнэ Iофтхъабзэм шIуфэс гушылэ къышчыIыгъ гуманитар ушэтынхэмкIэ Адыгэ республикэ институтэу Т. КIэрашэм ыцIэIэ шытым идиректорэу, филологие шIэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу Бырсыр Батырбий. Конференцием иIофшIэн хэлэжъагъэх Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм культурэмкIэ, унагъом иIофхэмкIэ ыкли общественнэ организациехэм адIорышIэгъэнымкIэ Комитетым итхъаматэу Е.И. Саловыр, къэзэкъхэм ялIыкIохэр: МыекIопэ отделымкIэ атаманым игуадзэу Н.И. Старковыр, Керлермесскэ къэзэкъ общественмкIэ — В.П. Затолокиныр, Мэз-май-Темнолесскэ къуыр къэ-зэкъ общественмкIэ — М.И.

Скворцовыр, Краснодар краим къыкIыгъэхэр, краим икIэзэкъхэм яатаман игуадзэу Перенижкэр, Адыгеим итарихъ-лэжхэр, этнографхэр, филологхэр, краеведхэр, музыковедхэр, библиотекэ ыкли музей IофышIэхэр, научнэ-ушэтэкIо институтхэм, гупчэхэм яIо-фышIэхэр, апшъэрэ, гурыт еджапIэхэм якIэлэегъаджэхэр, гурыт сэнэхъат зэгъэгъотыпIэ еджапIэхэм ачIэхэр, ащезыгъаджэхэрэр, аспирантхэр, студентхэр, фольклор коллективхэм яIэшхъэтетхэр, Темыр Кавказ ыкли Къыблэ федеральнэ шъолырхэм якIэзэкъ общественнэ яатаманхэр.

Конференцием итемэ шхъа-Iэ къызэIузыхырэ доклад ыкли къыIотыкIын 37-рэ къырахы-лIэгъагъ. Урысыем икIэзэкъхэм ятарихъ шIэж ыкли яджырэ культурэ зыфэдэр ахэм къа-щызэхъафыгъагъ.

Урысыем и Къыблэ щыпсэ-урэ къэзэкъхэм яблэкIыгъэ ыкли янепэрэ щыIаIэ япхыгъэ Iофыгъохэр лъэныкъо зэфэшхъафхэмкIэ ахэм къащыраIо-тыкIыгъэх. Лъэпкъым ышхъэ къырыкIуагъэр кIэзыгъэнчъэу ышIэнымкIэ мы Iофыгъом лъэ-шэу гъунэ лъафыгъ, мэхъанэ ратыгъ.

Конференцием хэлэжэхэрэм джащ фэдэу анаIэ тетыгъ Пшызэ шъолыр ис къэзэкъхэмрэ Темыр Кавказым щыпсэурэ цIыф лъэпкъхэмрэ азы-фагу илI хъугъэ зэпхыныгъэхэм ыкли зэфыштыкIэхэм блэкIыгъэ ыкли джырэ мафэ-

хэм; шъолырым илI дин зэфэшхъаф зэфыштыкIэхэр зэрэзэхъулэхэрэми лыпIа-гъэх; къэзэкъ чIыпIаIэхэр, пIуныгъэм иIофыгъо ин, къэ-зэкъ щыгъын-шъуашэр, адыгэ лъэпкъ щыгъын-шъуашэр зэ-раштагъэр; къэзэкъ лъэпкъ жэ-рыIо творчествэм ыкIуачIэ зынэсырэр, ащкIэ анахэ Iэубы-тыпIэ инэу пшызэ къэзэкъ орэ-дыр зэрэщытыр кIагъэтхыгъ. Научнэ Iофтхъабзэм хэлэжэхэрэм В.Г. Захарченкэм илIэ-сыбэм творческэ IофшIэгъэ-шхоу зэшIуихырым, ыгъэцакIэ-рэм, пшызэ къэзэкъхэмрэ ады-гэхэмрэ якультурнэ зыгурылоны-гъэкIэ, язэпхыныгъэ гъэпытэ-гъэнымкIэ ишIуагъэ зэрэныр къаIуагъ. Щэч хэлэп В. За-харченкэм къэзэкъ лъэпкъ куль-турэм ифольклор иухъумэнкIэ ыкли ащ джырэ уахътэм елIы-тыгъэу зыкIэгъэлэтыгъэнымкIэ Iофышхо зэрилэжыгъэм.

Искусствэр, литературэр, бээр ыкли тарихъ гупшы-

сэр арыхэба сыдыгъуи хэтрэ лъэпкъкIи анахэ мэхъанэ зи-лэхэр. Къэзэкъ культурэр, нэ-мыкI культурухэм афэдэу, къэ-зэкъ орэдхэм ыкли лъэпкъ къа-шъохэм ятарихъ къызышхэжэ-рэри зыфэкIожырэри, ащкIэ щысэ мэхъух зэо ыкли лIыхужь орэдхэр. Лъэпкъым ищыIаIэ бгъу пстэумкIи кIэуугъуае-мэ, гущъхъэгъомылэ ин зэрэуи-лэ-щым, еж лъэпкъри нэмыкI лъэпкъхэм зэрэхэмыкIокIэ-щым ишыхъат джырэ къэзэкъ культурэр.

Къэзэкъхэм дзэ къулыкIур зэрэхыштыгъэ шIыкIэми, джы зэрэхырымэ научнэ конференцием щытегушыIа-гъэх.

Конференцием къышчыгушы-Iагъ филологие шIэныгъэхэм-кIэ докторэу, профессорэу Ма-мыр Руслъан, Еутых Аскэр ыкли Чэтэо Инал (Iэклибым къыкIыжыгъ, тхылъэу «Шы-ухэр» ытхыгъ) япроизведени-ехэр иIэубытыпIэу Мамыи

къэзэкъ-адыгэ зэфыштыкIэ-хэр псыхъагъэ зэрэхъугъэхэр къыриIотыкIыгъэх. Къэзэкъхэм я МыекIопэ отдел иатаман игуадзэу Н. Старковми, Крас-нодар край атаманым игуадзэу къэгущыIагъэми къэзэкъхэм ядунэгурыIуаIэ, нэмыкI цIыф лъэпкъхэу къышIэIыгъэхэм зэрэхъулэхэрэр, зэрэхэзагъэхэрэр, ашхъэ алыгъэу, ягъогу сыдыгъуи зэрэпхырашъырэр кIа-гъэтхыгъ.

КонференциемкIэ рекомен-дациехэр аштагъэх, анахъэу ахэм ащыхагъэунэфыкIыгъэр Iофыгъуабэу джырэ уахъ-тэм къыгъэуцухэрэмкIэ, цIыф лъэпкъхэр анахэ зыгъэгъэмкIэу ыкли ахэмкIэ мэхъанэ зиIэр цIыф акыл уцугъэр арэу зэрэ-щытыр, тарихъ шIэжыр та-рихъ шыпкъагъэм уфзыщэу зэрэгъэпсыгъэр ары.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.
Сурэтхэр Iэшынэ Аслъан тырихыгъэх.

Юфыгъо зэфэшъхьафхэм атегушылагъэх

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет зичэзыу ЮфшIэгъу зэхэсыгъоу тыгъуасэ илагъэр зэрищагъ АР-м и Правительствэ и Тхьаматэ игуадзэу Алексей Петрусенкэм.

Хабзэ зэрэхъугъэу, республикэ бюджетыр гъэцэклагъэ зэрэхъурэм кызырэгъуагъэхэр апэ тегушылагъэх. АР-м финансхэмкIэ иминистрэу Долэ Долэтбий кызыриуагъэмкIэ, жьоныгуакIэм и 30-м ехъулIэу Адыгеим ибюджет фэдэу кыхьагъэр сомэ миллиарды 2-рэ миллион 278,9-рэ мэхъу. БлэкIыгъэ илэ-сым мыщ фэдэ иуахътэ егъэпшагъэмэ, а пчъагъэр сомэ миллион 202,6-кIэ нахьыб. Бюджетым епхыгъэ мыгъэрэ гухэлъыр проценти 103-рэ фэ-

дизкIэ гъэцэклагъэ мэхъу. Къэралыгъом ежъ ышъэфырэ товархэм алъэныкIэ илэсэу тызыхэ-тым иапэрэ квартал лот 395-рэ республикэм шызэхашагъэ агъэ-нэфэгъагъ, ащ шышъэу рагъэкIо-кIыгъэр 211-рэ мэхъу. Ащ ишIуа-гъэкIэ сомэ миллион 53,6-рэ хъу-рэ бюджет мылкъур экономии ашIыгъ.

Нэужым зыфэгъэзэгъэхэ лъэ-ныкIохэм ялгытыгъэу зэхэсы-гъом хэлэжъгъэ министрэхэм зэфэхьысыжъхэр къашIыгъэх, гъэхьагъэхэм адакIоу, шыклагъэу, гумэкIыгъоу шышъэр къагъэн-фагъэх. Ахэр зэшIохыгъэнхэм фэшI джырэ уахътэм ЮфшI ашIэрэм кытегушылагъэх. Анахъу анаIэ зытырадзагъэр соци-альнэ Юфыгъохэм язэшIохын ары.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

НэбгыритIу хэклодагъ

Мазэу икIыгъэм и 28 — 29-рэ чэщ-зымафэм кыкIоцI республикэм игъоухэм цыфхэр зы-хэклодэгъэ хъугъэ-шIэгъытIу атехъухагъ. АР-м и МВД ГИБДД-мкIэ и ГъэIорышIапIэ кызыри-тыгъэмкIэ, охътэ зэфэшъхьафым тIури Тэхъу-тэмыкIое районым ит поселкэу Инэм шыхъугъ.

ЖьоныгуакIэм и 28-м, пчыхъэм, Краснодар икIэу Цэмэзкъалэ кIорэ гъогум рычъэщтыгъэ автомобилэу «Мазда» зыфиIорэр Инэм идэхьагъу дэжъ кэсыгъэу дэчъэхи, ыпэкIэ кыкIырэ «Нис-саным» еутэкIыгъ. «Маздэр» зыгъэIорышIэ-щтыгъэм шъобж хылыгъу тырищагъэхэм апкIэ кыкIыкIэ, идунай ыхъожьыгъ, зэутэкIыгъэм иводитель сымэджэщым ашагъ.

Нахъ класэу, жьоныгуакIэм и 29-р кызыхьа-гъэр такыкIэ заулэ нахъ мыхъугъэу, мы поселкэ дэдэм дэхъэрэ гъоухэм ащыщ рычъэрэ ВАЗ-21099-м иводитель рулыр фэмыгъэIорышIэу дэчъэхи ыпэкIэ кыкIыщтыгъэ автомобиль псын-кIэм еутэкIыгъ. ВАЗ-м иводитель шъобж хы-лыгъэр тешагъэхэу сымэджэщым чIэлъ, кыди-сыгъэ клалэу илэсэ 22-рэ зыныбжыгъэм врачхэр IэпыIэгъу фэхъушъугъэхэл.

Фитыныгъэ ямыIэу шылажъэщтыгъэх

Оперативнэ Юфтхьабзэу «НелегалкIэ» зэджагъэхэм кыдыхэлъытагъэу «Патент-Адыгея» зыфиIорэ уплэкIунхэр республи-кэм шызэхашагъэх. Урысые Федерацием имиграционнэ кыулыкIу Адыгэ Республи-кэмкIэ иотделрэ Краснодар краимкIэ и Гъэ-IорышIапIэрэ Юфтхьабзэм клэщакIо фэхъу-гъэх.

Зы мэфэ уплэкIунхэм кызырагъэлъэ-гъуагъэмкIэ, ТэхъутэмыкIое район закъом фитыныгъэ ямыIэу нэбгырэ 17 шыпсэуштыгъ. Нэбгыри 7-р — Китаим, 10-р Таджикистан кыарыкIыгъэх. Ахэр районым ит гъэфэ-бапIэхэм фитыныгъэ ямыIэу ашылажъэ-щтыгъэх.

Республикэм кышчаубытыгъэ мигрант-хэм алъэныкIокIэ протоколхэр зэхагъэцуа-гъэх, административнэ пшъэдэкIыжъ арагъэ-хьыщт. УплэкIунхэр джыри лъагъэкIотэ-щтых.

(Тикорр.).

• Къэбарыклэхэр • Къэбарыклэхэр • Къэбарыклэхэр • Къэбарыклэхэр •

IЭНЭ ХЪУРАЙ

Олимпиаем кыыщэжъэу Шъачэ кыынэсэу

ЖьоныгуакIэм и 27-м, 2013-рэ илэсым АР-м и Лъэпкъ тхылъеджапIэ Iэнэ хъу-рае «От Олимпиа до Сочи» ыIоу шызэхашагъагъ. Ар 2014-рэ илэсым и Олимпиа-дэ фэгъэхьыгъагъ.

МэфэI Юфтхьабзэр зэдыз-хащагъ АР-м и Лъэпкъ тхылъ-еджапIэрэ АКЪУ-м физическэ культурэмрэ дзюдомрэкIэ и Институтрэ.

Олимпийскэ движениехэм гухэлъ инхэр сыдигъуи ашIыхьыкIи зэшIуахых: физическэ ыкIи моральнэ шапхъэхэр ахэм апсыхъэх, зэгурыIоныгъэ-зэр-лэлытэныгъэм ыкIи зэкъош-ныгъэм ныбжыкIэхэр фапIух, ахэмкIэ зэрэдунаеу мамыр-ныгъэр шагъэпытэ. Цыф лъэпкъхэм азыфагу зэшIуныгъэ, зэзэгъыныгъэ илгыным олим-пийскэ шIыкIэ-хабзэхэр яIэ-убытыпIэхэу Iоф дашIэ. Олим-пийскэ джэгунхэм — зэрэду-наеу зыхэлэжъэрэ спорт мэфэ-

кIэу илэсиплIым зэ зэхашэрэм тыдэрэ чIыпIэ шыIэ спорт-сменхэр кырашIалэх, хагъэ-лажъэх.

Мы ныбжыкIэ спортивнэ зэнэкIокъухэм альапсэ чы-жъэу кыкIы ыкIи ахэм анахь мурадшхоу зэшIуахырэ цыфхэр зэрэгъэшIэгъэнхэр, зэгурыгъэIогъэнхэр, мамыр мурадхэр агумэ арылхъэгъэ-ныр ары. Олимпийскэ джэгун-хэр ащ хэлэжъэрэ цыфыбэмкIэ мэфэкIышхуагъэх, ахэр спорт-сменхэм, философхэм, архитек-торхэм, скульпторхэм ыкIи усакIохэм язэнэкIокъупIэ ины-гъэх. Джары Олимпиадэр зы-щыкIорэ мафэхэр зэшIуныгъэм имафэу хэткIи зыкIэхъушты-гъэхэр.

Iэнэ хъураем ипрограммэ ащ изэхэщакIохэм тарихъ клэным имэхъанэ шыклагъэтхыгъ ыкIи олимпийскэ движениемкIэ яеплгыкIэхэр кышчауагъэх.

2014-рэ илэсым и Олимпи-

адэ Адыгеим зызэрэфигъэ-хъазырырэ шIыкIэр кызылэхы-гъэным пае Iэнэ хъураем лэ-жъэпIэ зэфэшъхьафхэм яспеци-алистхэу мы Юфыгъо иным зилахъ хэзышIыхъэхэрэр кы-рагъэблэгъагъэх.

Олимпиадэм фэгъэхьыгъэ кыгъэлъэгъон проект инэу «Сочи-2014-рэ» зыфиIоу агъэ-хъазырыгъэм Юфтхьабзэм хэ-лажъэхэрэр фигъэнэIосагъэх Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей идиректорэу Джыгунэ Фатимэ. Лъэпкъ музейм изк-спонат 600 фэдиз зыхъхъэрэ кы-гъэлъэгъонэу адыгэхэм якуль-турэ шэн-хабзэхэр кызылэты-кIырэр мээитIум кыкIоцI Шъа-чэ ихудожественнэ музей иунищ зрашъэзIуахыгъагъэр, цыфыбэ зэрэплгыгъэр кышIотагъ.

Адыгеим ныбжыкIэ поли-тикэмкIэ целевой къэралыгъо программэу «Молодежь Ады-геи: на 2012 — 2014 годы» зыфиIорэр зэрэщызэшIуахырэм

анаIэ тырадзагъ. Ащ елгыты-гъэу, Адыгеим иныбжыкIэхэм акIуачIэ, шылакIэм игъэпсын зэрэхэлажъэхэрэр кызушыхъа-тыгъэныр Программэм ипшъэ-рылъ шъхьаI. АщкIэ анахъ гу зылыозгъатэрэр ныбжыкIэ-хэр бэу зыхэлэжъэрэ волонтер-скэ движениер арэу зэрэщытыр клагъэтхыгъ. Ащ ыкIи олим-пийскэ машIор кызырэкIо-кIыщт шIыкIэм кыаегушылагъ АР-м ныбжыкIэ ЮфхэмкIэ и Комитет иIофышIэу Светлана Волковар. Волонтерскэ движе-нием хэлажъэхэмэ зышIоигъо-хэу Юфтхьабзэм шыIэхэм тхылъ-хэр атынхэу кыалэуIу. Шыш-къэ, ар кыин, ау ащ фэдэ амал шыIэныгъэм хэти зэ ныIэп кызырэритырэ.

Iэнэ хъураем хэлэжъагъэх АКЪУ-м физическэ культурэм-рэ дзюдомрэкIэ и Институт истудентхэр ыкIи клэлэгъа-джэхэр.

Олимпийскэ Юфтхьабзэхэм-

кIэ, ахэм язэхэщэн-гъэхъазы-рынкIэ, Олимпиаем кыыщэжъэу ШъачэIэ кIэкIыжъэу, элект-роннэ кыгъэлъэгъонэу «От Олимпиа до Сочи» зыфиIоу Лъэпкъ тхылъеджапIэм иотдел пашэу ыкIи иIофышIэу Н. П. Плотнерчукрэ А. Н. Левинам-рэ агъэхъазырыгъэмкIэ бэ кые-кIолагъэхэм къафалотагъэр.

Урысыем Олимпийскэ дви-жением зызэрэщиушъомбгъу-гъэм кытегушылагъ Адыгэ къэралыгъо университетым фи-зическэ культурэмрэ дзюдом-рэкIэ и Институт истуденткэу Светлана Овсянниковар. Мы институт дэдэм истуденткэу Екатерина Ивашенкэми Iуп-кIэу, гъэшIэгъонэу кышIотагъ олимпизмэм джырэ уахътэм хэлъ идеехэр ыкIи спортивнэ джэгукIэ зафэм иунашъохэр зыфэдэхэр.

Олимпийскэ движением ехылыгъэ тхылъ зэфэшъхьаф-хэу Лъэпкъ тхылъеджапIэм ифонд хэлъхэм Iэнэ хъураем хэлажъэхэрэр ашигъэгъозагъэх еджэпIэ залым ипашэу М. Вол-ковец.

(Тикорр.).

Сурэтхэр Iэнэ хъураем цытырахахыгъэх.

Литературэм инэклубгъу

ЛЪЭПКЪЫМ

МЕРКИЦКЭ РЭЩЫД

(1912 — 1942)

«1929-рэ илъэсым къыщыуб-лагъэу усэхэр, адыгэ литературэм ыкӀи жэрыӀо творчествэм яхьылӀэгъэ Ӏофыгъохэр къызыщилӀэтырэ, зыщызэ-хифырэ статьяхэр хэку гъэзетым, альманахэу «Тихахъом» янэклубгъохэм Рэщыдэ зыпымыоу къащыхиутыщтыгъэ, — етхы Шхьэлэхъо Абу. — Шошхъуныгъэ пытэрэ гугъэ лъагэрэ зыдаӀыгъэу цӀыфхэр зыщыпсэурэ лъэхъаныгъ а илъэсхэр...» Апэрэ зэфэсэу адыгэ писательхэм ялагъэм (1936) ХьаткӀо Ахьмэд мырзуштэу щыхигъэунэ-фыкӀыгъагъ: «Фольклорым дэгъоу дэлажъэ Меркицкэ Рэщыдэ. Ащ ифэмэ-бжымэшлӀоу тхэкӀо ныбжыкӀэм къытырихъагъэр нэрылъэгъу. Фольклорнэ усэр ылъапсэу кӀэлэцӀыкӀумэ апае тхылъ шлагъо ытхыгъ...» Мы зэфэс шхьалэр зыщылагъэм ыпэрэ илъэсым Рэщыдэ Адыгэ научнэ-исследователскэ институтым ӀофшӀэныр щыригъэжъагъ. Ащыгъум Нэтыхъое къуаджэ щыщ кӀалэм Краснодар дэт Адыгэ кӀэлэегъэджэ училищыр

къыуыхыгъэклагъ. Тилыжъ усаклохэм Ӏэпыщэгъушхо адырилагъ фольклорым илэжьэкӀо ӀэпӀэсэшхо. «Теуцожь Цыгъо иусэ пчъагъэ, Уджыхъу Нэшукъуае, Мызэгъ Хьаджэби-рамэ, Трэхъо Смелэ, НапцӀэкъо Хьалидэ яусэхэр къаригъалозэ ытхыгъ, хэутыным фигъэхъазырыгъ, ащыщхэр хэку гъэзетым къытырыригъэдзагъэх... Теуцожь Цыгъо зигъэпсэфынэу (1938) Гагрэ загъаклом, Меркицкэ Рэщыдэ гъусэ фашыгъагъ...»

Пшысэмэ атыхыгъэ поэмэхэр зыдэт тхылъхэр Рэщыдэ къыдигъэкӀыгъэх: «Лыжъ цыкӀумрэ нyo цыкӀумрэ» (1936), «Лыжъымрэ иныжъхэмрэ» (1938). «Пшысэхэр» — жэрыӀо Ӏорыуатэхэр зыдэтхэр (1939). Н. Дориан игъусэу урысыбзэкӀэ зэдзэкӀыгъэу «Адыгейские народные сказки» (1939), адыгабзэкӀэ зэдзэкӀыгъэу Е. Чарушкиным итхылъэу «Тыгъужьщыр» (1939).

Къанджымрэ бэджэжъыемрэ

Мэфэ реным бэджэжъыер нэкӀыгъ,
«СышэкӀошт!» — ыӀуи бым ар къыкӀыгъ,

Гъогупиблэу зэхэкӀырэм тегъоль-хъагъ,

Мыхъыхъу хъоришэрэу зигъэллагъ.

Къолэбзыхэр мэбыбатэшь ащ шхъащыт,

ТетӀысхъанхи, еуӀунхэу зэда-мышт,

Ыцэ Ӏупсэу ыжэ цӀыкӀу зэкӀэщыгъ,

Мэфэ реным гъогум телъышъ, ез-щыгъ.

Бзыу кортым зы къанджэ къахэ-быбы,

Бэджэжъыеу зызгъэллагъэм къы-тебыб,

ЫтхыцӀашъо тетӀысхъагъэшь ар еуӀу,

Егъэузми, бэджэжъыем зи ымыӀу.

Зегъэлъатэшь къанджэ цӀыкӀур манкӀэ, манкӀэ,

Хъоришэрым ыпэ цыпэ ар тенкӀэ.

Заищытыгъэр бэджэжъыем ыгъо-тыгъ,

Къетхъуи къанджэ цӀыкӀур ыубытыгъ.

Ыжэ дэлъыр къымыплъыхъэу ар ежъэжъ,

Ибэджэб щихынэу мор мэкӀожъ.

— Сымышхымэ къэбар шлагъо ослотэн,

ДжэзукӀэу уятэ илагъэр озгъэшӀэн!

— КъысаӀу — джэзукӀэхэр боу сикӀас!

— Ащыгъум мэтэжъытӀу къыс-фэгъэс.

Бэджэжъыем мэтэжъытӀу къыс-фэгъэс,

Ахэр къыхъхи къанджым къыри-тыгъ.

— СигъэтӀысхъи мэтэжъытӀур зэпышӀэх,

ЕӀункӀи бгы пакӀэм егъэчъэх.

Непэ ренэу уцхыгъэ утхъэжъыщт.

Чэф пхэлъэу уибэджэбы укӀо-жъыщт!

Къанджэ цӀыкӀум зэриуагъэу ащ ышӀыгъ,

Къыхъыгъэ мэтэжъытӀур зэрип-хыгъ.

Къанджыр исэу матэр бгым ретӀупицхы,

Нэккы цакӀэм теуцожъышъ ежъ къеплъыхы.

МэтэжъытӀур ечъэхызэ зэпэзы-жъы,

Къанджэ цӀыкӀоу матэм исыр мэбыжъы.

Бэджэжъыер кӀэлъэпӀэ ыгу хэкӀэу,

ТхъагъэпӀ цӀыкӀур къэнэжъыгъ зэрэнэкӀэу.

КӀэлэкӀэ орэд

Комсомолым сипӀугъэу сыщыщ,
Колхозу сызцыщымкӀи сыудар-ник,

Пэрым бригадэм сыринащ,
Сикъэщэныр — комсомолк.

Тракторым сьтетӀысхъэшь,
«Гыыр-гыр» ыӀоу къесэфэкӀы,

Сэ сикӀасэр комсомолкэшь,
Ударникэу сыкъыдэкӀы.

ИзефакӀэ сыфӀазэшь,
Комбайнэр къэсэгъаджэ,

Шу слъэгъурэр къысӀукӀэмэ,
Бригадэм газет сащыфеджэ.

Ти Дзэ Плъыжъыр къысӀаджэмэ,
Ударникэу сэ сыкӀон,

Шу слъэгъугъэу сикъэщэным
Тхылъы тхъапэр къыфэстхын.

Винтовкэр къысатымэ,

Тигъунапкъэ сыухъумэн,
Танкы кӀоцӀым ситӀысхъэмэ,
Пыир сӀытӀэу сырыкӀон.
Къэзгъэзэжъэу сыкъэкӀожъмэ,
Ударницэшь укъэсцэн,
Апэу кӀалэу сэ къысфэхъурэм,
Псалъэу Лениныр езгъэшӀэн.

КӀымаф

Нэбыщыр
Нэбыщым регъэпкӀы,
Пэ пакӀэр
Плъыжъыбзэу мӀпӀыкӀэ,
ПкӀашъэхэр
Гъожъэу пегъэзышъ,

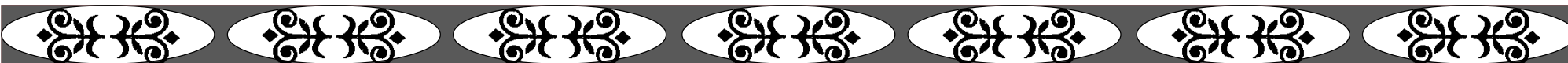
Чыгыхэр
Джашъоу къегъанэх.
Унашхъэхэр
ОсыкӀэ зэлъэгъэ,
Губгъошхэр
ФыжъкӀэ къегъалэ.
Тыгъэжъыр
Шхъаныгъунчъэм
Къешъуишъ,
Чыгыхэр
Сысэу дежъыу.
Псынашхъэр
МылыкӀэ къеубл,
Къуалэхэр
БыбынкӀэ
Шхъахъу ешӀы.

УхыпӀэр

«...Меркицкэ Рэщыдэ, — Лъэустэн Юсыф игукъэкӀыжъмэ ахэолъагъо, — анахъэу зыфэщэгъагъэр кӀэлэцӀыкӀухэм афэшӀ стихотворениехэр зэхилъхъанхэр арыгъэ... ытхыгъэмэ яна-хъыбэр пшысэхэм атыхыгъэу... тхылъ шхъафэуи къыдэкӀыгъагъэх... А лъэхъаным кӀэлэцӀыкӀухэм апае тхэрэ хъатэ тиавторхэм ахэтыгъэп». ШыпкӀэу пӀоштмэ, поэт шлагъом илъэпкъ литературэ чыпӀэ гъэнэфагъэ, чыпӀэ дахэ щыубытыгъ. Рэщыдэ итворчествэ заом ыпӀэкӀэ я 6 — 7-рэ классхэм ащызэрагъашӀэщыгъ. А лъэхъаным Рэщыдэ илэшлагъэхэр арых «усэ жабзэр псэлъэ псыхъагъэу, сабий жабзэм екӀоу гъэпсыгъэхэу» анахъ жъогъо нэфхэу адыгэ кӀэлэцӀыкӀу литературэм илагъэхэр. Творческэ гъогум насы-пышхо тыригъотагъ, ау зы лъэныкъокӀэ Меркицкэ Рэщыдэ насыпынчъагъ, исабынгъом ар къысегъэжъагъ, джары зэ-ошхор къызежъэкӀи поэтыр илэгъумэ фронтым адылузымыгъэхъащтри. Мыекъуапэ дэкӀыжъынышъ, ядэжъ кӀожъыщт. Ау загъорэ мэхъу аджалыр гужъуакӀэм дэсэу. Чы-лэм къыдэхъэгъэ нэмыц техакӀомэ Ӏоф адишӀэнэу Рэщыдэ къызщигъэгугъыщтхэп: янэ ыпашъхъэ раукӀыхъащт. КӀымэфагъ, 42-рэ илъэсыгъ.

ЕтӀани адыгэмэ ятӀонэрэ чӀэнагъэр ашӀыщт... «ззоуж илъэс-хэм, къызхэкӀыгъэр къэшӀэгъуаеу, учебнэ планым, литературэмкӀэ программэхэм (Меркицкэм итворчествэ — Цу. Ю.) ахэзыгъэ...» хъушт, нэужкӀи ар зыпкъ изыгъэуцожъым къыфыкъокӀыжъыщтэп.

Литературэм инэклубгъу

ИХЪАРЗЫНЭЩ

ГОЩЭКЪО Сэфэрбый
(1911 – 1943)

Къуаджэу Кошхьаблэ Гошчэкхо Сэфэрбый кышыхъугъ. Къызэрыхъухьагъэр адыгэ унэгъошху. Теубытэгъашхо хэлъэу шылэклэ гъогум клалэр техьагъ: «Еджагъ, гъэсагъэ хъугъэ, комсомолым хэхьагъ, — Къуныжъ Мыхьамэт мырэуштэу къэзыуатэрэр. — Етланэ ежъ фэдэ лэжъэкло клалэхэр ригъаджэхэу школым идиректорэу лошлэныр ригъэжъагъ. Партием исатырхэми ахэуцуагъ. Аужырэ илээсхэм Адыгэ хэку

тхылъ тедзаплэм идиректорэу шытыгъ. А илээсхэм адэжьи литературэм пыхьагъ, тхэу, тхылъхэри зэридзэкхэу ыублагъ». Сэфэрбый фэлазэу бзэр зэригъэлорышлэщтыгъэр мы расказмэ нафэ кыпфашы. Фольклоры ары мыщи гуахъорэ сюжет нэхъойрэ зыхигъуатэрэр! Намыкыбэмэ афэдэу ежъ итхылъ кыдигъэклынэу игъо ифагъэп. Прозаик ныбжыклэм игугъэ-гупшысэхэр, мурад лъагэхэр Хэгъэгу зэошхоу къежъагъэм ижыбгъэжъ зэрилъэсэжыгъэх...

РАССКАЗХЭР

Иныжъымрэ Къуйжъыемрэ

Къуйжъыем цыклым мэлхэр ыгъэхъуэху губгъом итыгъ.

— Бэу охъу апщи! — ыуи Иныжъыр кыбгъодэхьагъ.

— Тхьауегъэпсэу апщи! — ыуи Къуйжъыем цыклым Иныжъым пэгъоклыжыгъ.

Иныжъым зыкыиуфи кыфепллыгъ.

— Шъуичылэ сид шыкъэбар? — ыуи Иныжъыем цыклым кыеупчыгъ.

Къуйжъыем цыклым имэлэхъо бэщ ыблыгу клыгъакъуи Иныжъым кыдэплый:

— Зи зимылэм цуитлу илэти, шъхьалэу кырифэклызэ цур баф лоу зытефэм, ыпэ гъонитлу гъозуу къарыхъгъэм, зэнысэгъуибгъумэ ялэгъуипыгъу акъопибгъу пилыгъуклыгъ — джары къэбарэу чылэм дэлъыр, — рилуагъ.

Иныжъым зэрихыгъэр шлогъэшлэгъонэу, ау Къуйжъыер мыскара кышлэу кыеупчыгъ:

— Ахэр сидэу лэгъупэ цыклым ахэ? Къуйжъыем цыклым зыкли мыгумэ-

кыхъу, рэхъатэу, зышломыедэу Иныжъым кыфидэплый:

— Лэгъупэ цыклым-кыццылкыжъ зыфапторэр о пшлэн, лэгъупэ пэпчъ мэхъушэ блырыбл члэфэ, — ылуагъ.

Къуйжъыем цыклым хиубытэмэ шлогъоу Иныжъыр шыпщылгъэ:

— Ащыгъум ахэр мэхъушэ цыклымгъэх!

— Мэхъушэ цыклым-кыццылкыжъ зыфапторэр о пшлэн, ау а махъушэхэр Лабэ анахэ икууплэм зыхахъэхклэ алъэгъуанджэ къэсырп, — ылуагъ Къуйжъыем.

— Адэ ари сидэу псыхъо чэнджа? — ылуагъ Иныжъым.

— Чэндж-кычэнджыжъ зыфапторэр о пшлэн, пчэдыжыым жъэу улухъэу мыжъо зыхабдзэкклэ пчыхъэм ычлэ нэсыгъэ къодыеу, «кыуах» ылоу ымакъэ зэхэхы, — ылуагъ Къуйжъыем.

Иныжъым зэрихыгъэр шлогъэшлэгъонэу Къуйжъыем итхьагъэпщылгъэ кыгъэгубжи, ыпэ гъонитлу гъозуу къарыхърэм Къуйжъыем икълэкложъ пырацэ цэу тетхэр кылыгылоу, къэхъапщи гушылэр зэпищызэ:

— Ар сидэу мэфэ клакъуа адэ? — кылуагъ.

— Мэфэ клакъу-кыэкълэкожъ зыфапторэр о пшлэн, зышлэныгъэрэ зинагъэрэ зэпчъжъ! Пчэдыжыым жъэу хъасэм коц чылапхъэу еуутрэр пчыхъэ нэс кыкълэ ыкли игъо мэхъу, ахыжы, аложы! — ылуагъ Къуйжъыем.

Къуйжъыем кыгъэгубжэу шыхьагъу кышшылымэ шлогъоу, Иныжъыр кыушхъэ клэир кыгъаджэу, лъэшэу кытекуагъ:

— Уикълэко сидэу чэпатхъа?

— Ей, Иныжъэу Иныжъ, пстэуми анахэ делэу, зил симэлэхъо хыблым ашхыжыын! Сикълэко зыклэчэпатхъэр

кыоциблым зэлатхыгъэшъ ары! — ылуагъ Къуйжъыем.

Иныжъым ылоштыр ымышлэу губжыгъэу шытызэ, Къуйжъыем илэшъо цокыитлоу зыпэхэр кыгъэщыгъэу лъэнтлырашэр зельэгъум:

— Уицуакъэхэр сидэу лъэнтлырашэха? — ылуагъ Иныжъым.

— Ей, Иныжъэу, наргыжыымэ акъош! Къайклэм цуимэ кыфидэмыш, пшэрыхъэ гъотыплэ сз сыфэхъунэп, сицуакъэхэр зыклэнтлырашэхэр иныжъ кыупшхъэмэ кырашэклыгъэшъ ары, — ылуагъ мыгумэкыхъу Къуйжъыем.

Иныжъыр губжыгъэу, хъапщэу ыложыын ымыгыоты зэхъум, «Еч, еч», — ылуагъ.

— Пшъхъэ шыблэ еуаплэ охъужъ! — ыуи Къуйжъыем кызпегъодзыжыым, Иныжъыр «лампл» ылоу тефи зэфэдитлоу згоутыгъ. Иныжъым ыныбэу згоутыгъэм пахъэу кырихыгъэм шбофыр зэкклэ зэлыкълуи, пшэгъуае хъугъэ. Къуйжъыер губгъом игъошхъаным шышти, мэл миныр Иныжъым ыпэгъонитлу яз ригъэзыхы, ежъыри имэлэхъуахъэхэри пэгъонэум лугъолхъажыгъэх.

Къуйжъыем кызэрэмыкълэжыгъэм чылэр фэгумэкълэу, чэщым кыдзэрэхыгъэх. Пхъэрэу чылэм зылэ цуакъэм изылхъан зылэкълыштхэр, шыур — шыуо, лъэсыр — лъэсэу кыдэкълыхи, чэщ реным лыхъохъу губгъом итыгъэх. Ау ахэр Къуйжъыем имэлхэр зыцигъэхъуштыгъэ чыплэм зынэхъэм, ащ имытыгъэу логъхъэшхо горэм луклагъэх. Зыфагъэдэщтыр амышлэу, «тыгъошагъ шъулуа, сыда мыр? Мыш лъахъхъэ итыгъахэп», — алоу бэрэ егупшысэхэу шытыгъэх. «Уит-сит, некълэ, тыдэжъугъэкълуай!», — алуи, яшымэ, плуанклсынкл лоу ахаохи, лъахъхъэм дэклоенхэ алуи шъхъае, пырхъэхэ кыашлу-лукыжыгъэх. Сид ашлагъэкли шыхэр

луашхъэм дагъэкълэенхэ алъэкълыгъэп.

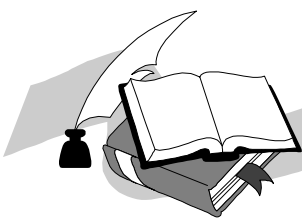
Ащ тетэу нэфыри шыгыгъэ, цыфэу чылэм дэклэжъэхэр зэплэхэм, Иныжъыр лъахъхъэм фэдэу шылэу, Къуйжъыем илэкълэуыт бэщ Иныжъым ытхьакълэмэ гъуанэ игъэнагъэу, ащ илэгъуп цыклым шлогъэжыгъэу, пшэрыхъэу алъэгъугъ. Къуйжъыем кызалэгъум, апэ нэсырэм шлогълэуу кызэрэгъажъэхэ, «бэу охъу апщи», — алуи кыбгъодэхъагъэх.

— О шъопсэху, шъукъеблагъэх, шъуфаемэ шъынэл шъозгъэшхын, шъуфаемэ иныжъыл шъуфэгъэжъэн, — ыуи кыапэгъоклыгъ.

— О-уи-уиу, мыр сид? Тэ кыкылыгъа мы иныжъыр? Мэлхэри тлэгъухэрэпи, тэ шылэха? — алуи Къуйжъыем кыеупчыгъэх.

— Ащи икълэдыжыгъо къэсыгъэти мыш къэсыгъ, шыхъагъу сыкымышлыгъагъэмэ зи елоштыгъэн, сигъапэ зэхъум сеуишъ, сымышлахъу сыукыгъэ, мэлхэри клэдыгъэхэп. «Тэхъу-тлэхъу!» Хъун шъуэрэщысыгъэр. «Мэл-мэл!», — ыуи Иныжъым ыпэ гъуанэ ачъэжыым ымакъэ кылуыкыгъ. Ащ тетэу бэ темышлэу ачъэжъ жэкклэ кыхъэр апэ итэу мэлхэр пэ гъуанэм кызэрэхыгъэх. Шыуи, лъэси кырихъыллагъэр зэкклэ гушлохи, Къуйжъыем лэплэ рашэклыгъ. Ащ лъыштыгъэу Къуйжъыем цыфхэр фит ышлыхи, Иныжъым икълэнтхэ зэрагъэзафэу аублагъ: шыухэм аркъэн ашлынэу, Иныжъым ыбгъэц, цухэр пашлэзэ кыхъачыгъ, Иныжъым цэу кытырачыгъэр загошым унагъо пэпчъ аркъэн зырызэрэ яклэпсэхъо зырызэрэ афэхъугъ.

Гъэрэ кырэ зэхэкълэу, Къуйжъыем ышхъэ цы кызтекълэжыкълэ Иныжъым икълэушхъэ зыдэщылъ чыплэр кышшэслотэн.

Литературэм инэклубгъу

ЛЪЭПКЪЫМ

ИХЪАРЗЫНЭЩ КЪУШЪХЪЭМ ЧЛЭТЫЦУР

Къушъхъэм цу горэ члэтыгъ. Цур рену а зы чыплэм ит зпытыщтыгъ. Зыкызырэгъзэкымэ псыхъом ыныкьо ришъоу, зызэригъзэкымэ къушъхъэ хъуплэм ит уцыр тырихъукIэу. Псыхъори хъуплэри блэгъэ дэдагъэхэп, ау цур иныти, чыжъэу Iэбэн ылъэкIыщтыгъ.

Мафэ горэм бгъэжъыр къауи, цур ыпхъуати рихъыжъагъ. Бгъэжъым ылъабжъэмэ цур адэлъэу ыхъызэ, мэл Iэхъогъу горэ хъуплэм итэу нэсыгъ. Мэл Iэхъогъум хэдзыгъэу ачъэ горэ шытыгъ. Бгъэжъыр ачъэм ыбжъэ тетIысхыи, цур ышхызэ ошхышхо кыубли, къещхы фежъагъ.

Мэлэхъо лIыжъыр ошхым ымыгъэ-шъуным пае къакIуи ачъэм ыжэкIэ чIэгъ чIэуцагъ. Зы ошхыци кытемыткIоу шытыгъ.

Уаер зытеум, уашъом нахъ зиукъэб-зыжыгъэмэ зэригъэшIэнэу лIыжъым ышхъэ чIишъишъ зыдэплъыем, бгъэжъым кыIэкIэзи, цу блэбгъур къефэхыи, лIыжъым ынэ кыIэкIафэгъ.

ЛIыжъыр мыгумэкIыхъу ынэ кIэлотыхъ-кIэлотыхъажи уаер зытеум къэкIожыгъ.

ЛIыжъым нысибл иIэти, яджи ыдэжъ кышъагъэх.

— Сынэ зыгорэ кIэфагъэмэ сшIэрэп, мэхъупцыи, зэ шъукыкIаплъ, — ари-луагъ.

Нысиблыр кIаIи, лIыжъым ынаплэ аIэти, конышхъэр зэралэтыр пкъээр кIагъэкъуагъ. Нысиблымэ хъанцэ зырыз ашти, лIыжъым ынэ кIахъэхи, хъанцэхэмкIэ къелункIыхъэзэ, мо блэбгъур кыкIадыгъ. Цу блэбгъур унэм рагъэукIорэкиIи, хэкI-ежъэ итэкъуплэм хадзагъ. ЛIыжъыри чыежыгъгъэ. Унагъом хэкI-яжъэу рахырэр зэкIэ ахъымэ, блэбгъум тыратакьоозэ, цу блэбгъур чIагъэсаишъ, Iуашъхъэ хъугъэ. Игъорыгъоозэ, чылэм шышхъу кыдэкIыхъэрэр кIохэмэ, тетIысхъэхъэзэ, Iуашъхъэм чылэ тес хъугъэ. Iошхъэ цыпэу унэ зытемытым шъуэхэм ятIэ кырахызэ, мо блэбгъу цыпэр кычIагъэщыгъ: а цыпэу кычIагъэщыгъэм лы тIэкIу тельти, лым ымэ бэджэжъыем къеугъ. Мафэр фэмыгъэкIожъэу, тыгъэр кхохъэфэ ышIуабэ шIэу, хъабау, памэу, лым ымэ кыздирэмкIэ ыпэ гъэзагъэу темызэгъэжъэу баджэр ащ фэлумацIэу чэщ охъуфэ шысыгъ. Ащ тетэу чэщ зэхъум баджэр къэси, цу блэбгъум зыкытыриси егъу зэхъум, Iуашъхъэм тес къуаджэр къэтIыгурыгоу, хъакъу-

шыкъухэр зэхигъэтакъохъу чэщ реным ыгъэчъыгъэхэп, чэщ къэс чылэр кыгъэсысэу хъуи гъэжъогъу хидзагъ. Iофыр кызхэкIырэм гу зылатэм, лъэ-темытэу гъоур чылэм хахыи «хъа-хъай, мардж, чылэ зэлукIэ шыI, зэкIэ шъукъе-кIуалI!» — ылуи джагъэ. Чылэм цыфэу дэсыр псынкIэу зэфэси, Шъалихъэ чылэр къэзыгъэсысэу зыгъэгумэкIырэр, цу блэбгъум баджэр чэщрэ зэрегъурэм кызэрэхэкIырэр къарилуагъ. Баджэм иукIыкIэ хъуштыр къафэмыгъотэу бэ дэдэрэ зэхэтыгъэх, «хэта зыукIыштыр?» — алуи зэхэупчIыхъажыгъэх. Ау «сэ сыукIыштыр» ылонэу зи къахэкIыгъэп. Зыгорэ къэгущыи: «шхончэуишъэ мыпчыхъэ пэрэтIысхыи къарэукI», — ылуагъ.

— Хъау, ар хъуштэп, шхончэуишъэ зызэдеокIэ шъом сыд ишIогъэжъа, тэ ар пэлэ зырыз тфэхъушт, шъор пкIэн-чъэу бгъэкIоды хъуна? — алуагъ.

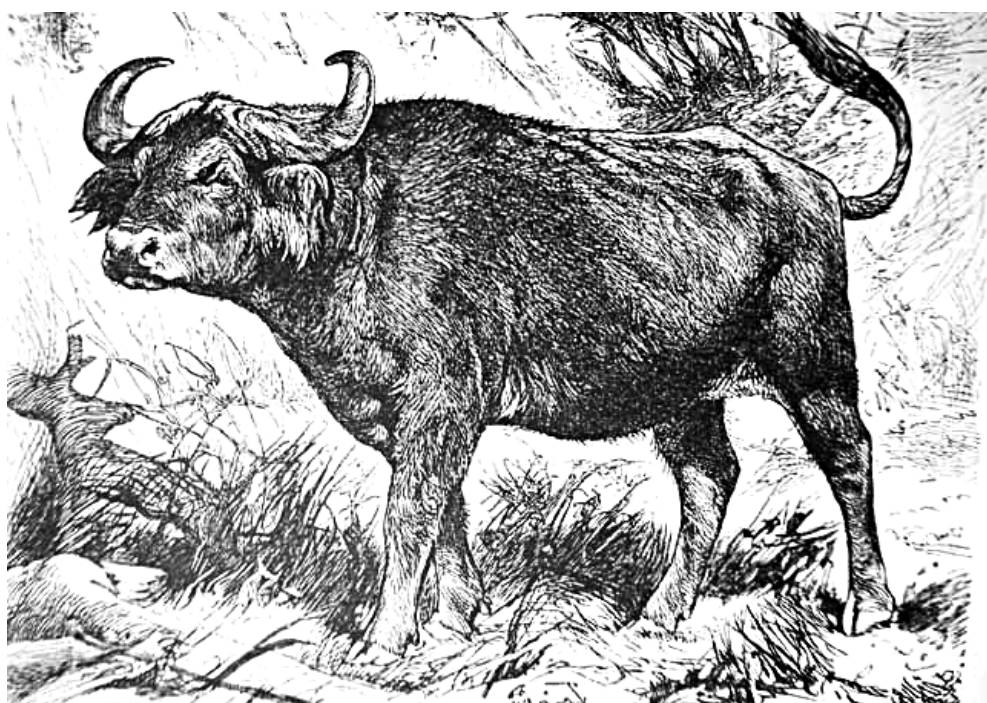
— Къэпкъан тэжъугъэдзи къэтэжъугъэубыт, — ылуагъ зыгорэ къэгущыи.

— О-уи-уиу, мыщ ыlorэр сыда, къэп-къаным зыданэкIэ, зэкIэ зэрэчылэу тыхъынышъ кIожыны, ар хъухэштэп, ар боу цынагъо, — ылуагъ къэрэбгъэжъыкьо къэгущыи.

Ащ тетэу зытыраубытэщтыри амышIэзэ чэщри къэблагъэти, «Чыгур сысы хъумэ шъуз-кIалэхэр шынэщтыгъ, тыпсаоу нэф тыкыкIмэ тызэлукIэни джыри зэ ащ иамал теусэн, шъхъадж иунэ шъукIожъ», — алуи зэкIэ зэгъырыкIыжыгъэх.

Чэщым етIани баджэр блэбгъум кылыгъкIуи, егъоу ыубли чылэр ыгъэ-сысэу, псэ зыпытэу чылэм дэхэм агучIэ изыжыгъэу, гузажъохъу, мычъехъу шысыгъэх. Шъузабэ горэм ыкьо чылэм дэмысыгъэу кыздэхъажымы, чылэр хъал-балыкъэу, хъэхэри хъакъухъу, атакъэхэри Iохъу, яни мычъежыгъэу шысхъу къахъа-жыгъ. Къэхъугъэм зыкIэупчIэм, янэ къэбарыр рилотагъ.

— Адэ ар ащ фэдизэу Iофа, сэ джы-дэдэм ащ илоф сшIэн, — ылуи Iуашъхъэм дэжъ кIуи, кIэм мыжъо горэ кы-дихи, баджэм еуи ыукIи, къэкIожъи «зычэщ-зымафэкIэ сыкъэмыгъэушъу сыгъэчъый», — янэ рилуи гъолъыжыгъэ. Чыгу сысынри зэпыужыи, чылэр рэхъатэу нэф кызыкIым, баджэр укIыгъэу шылэу къагъотыгъ. Къы-дэгъэзыгъэ лъэныкъом шъор чылэмэ зытырахым, къуаджэм псэ зыпыт хъулыфыгъэу дэсэм пэлэ зырыз афэ-

хъугъ. Адрэ бэджэшъо лъэныкъоу егъэ-зыхыгъэр къафызэпырыгъэзагъэпти, тырахышъугъэп. Баджэр зыукIыгъэр зычъышри ашIагъэп.

Чылэмэ пэлэ зырыз зашIым шъуза-бэм ыкьоу баджэр зыукIыгъэм палэ фа-мышIэу кызагъанэм, шъузабэм шъхъа-кIо ышIи, кIуи IэлэныкъокIэ баджэр кы-зэпырыгъази, шъо ныкъор тырихыгъ.

Ыкьо палэ фишIынэу зырегажъэм, чылэм фэхъугъэ шъо ныкъом ыныкьо имыкъу хъуи, шъуибл хигъэхъуагъ.

Зы кIалэ горэм шыгъу кухыбл зэ-пышIагъэу Iэ лъэныкъомкIэ кыкъуды-изэ кышъэщтыгъ. Лулэр Iугъэнагъэу тутын ешъоштыгъэ, гъоугм чэщ техъу-хъагъ. Ошхышхо къещхыи, псынжъыи,

шIункI. Чэщым зыдакIорэр ымышIэу гъуаши, гъочIэгъ горэм ихъагъ. Ащ кышхъэщтыгъэп, ау шIункI дэдагъ. Кы-кIыжъын ымылэкIэу нэф къэшъыгъ. А зэрыхъагъэр бэджашъхъэр арыгъэ.

Пчэдыжъым Iахъо горэм Iэхъогъур хъуакIо дигъэзыкIызэ бэджашъхъэр кыпэкIафи, бэщым пилъи, ытамэ тельэу чылэм дихыгъ. Шъофым нэси бэджашъхъэр зычIедзым, зэгоути шыгъу кухыблыр кытэкъугъ. КIалэри кыилъэтыгъ.

Iахъо лIыжъым ихъазырIунэхэр пи-гъэчэрэгъукIхи, шыгъур аритэкъуагъ, ау арызы хъугъэп.

Хэта ахэм анахъ лъэшыр ыкIи анахъ иныр?

Ухыплэр

«Къыттеклоштыхэп нэмыщхэр, гугъэ хъаулуй ахэм ягугъэ, къыттеклошъуштыхэп. Теклоныгъэр тэтыехэр ары къыдэзыхыштыхэр...» — янэшым игушылэхэр непэ кызы-нэсыгъэми Къуныжъ Мыхъамэт шыгъупшэжъхэрэп. Сэ-фэрбый капитанэу щэуапIэм Iутыгъ, псэемыблэжъэу заозэ 1943-рэ илээсым фэхыгъэ. Джэрпэдэжъ фэдэу итхыгъэхэр къытфигъэнагъэх...

Литературэм инэклубгъохэр зыгъэхъазырыгъэхэр ЦУЕКЪО Юныс.

Къоджэ цыклогу Шыханчэ-рыхьаблэу унэгъуи 100 имыкыуштыгъэм ищысылэ лъэшэу чыплэ гохыгъ ыкли дэхагъэ. Псэкъупсэ псыхъоу Кавказ къушхъэхэм къахъчэу, километри 143-рэ зыкыхъэгъагъэм исэмэгъу нэпкъ сикъуаджэ зы сатыр хъоу тесыгъ. Адрэ чылэ ныкыор Хьамтешъуе имэзышхо къынэсэу шысыгъ. А мэзыр тлоу гошчыгъагъ — зым Гъогъо мээккэ еджэщтыгъэх, адрэ мээ ныкыор генералэу Кармалинэ иягъ, ар десятинэ 1310-рэ хъуштыгъэ, ащ Кармалинэ мээккэ еджэщтыгъэх. Псэкъупсэ инэпкъ тесыгъэ чылэ ныкыомрэ мээым клэрысыгъэмрэ азыфагу шъоф шъуамбгъо дэлыгъ, ащ къоджэ цыклогу лъэшэу кыгъэда-хъыгъ. Чыплэр байгъ, ичы-гоу псыхъор зырычэрэр гъэбэ-жъулыгъ, псэу нэпкъхэм адэ-чъырэр зэмзэмыпсым фэдэу алытэщтыгъ, цыфхэр ешъо-щтыгъэх, зыцагъэпскыштыгъ, ащ ягъашлэ лыгъэкъуатэщтыгъ. Мэзышхоу зыкларысыгъэм ижэ къабзэ бэрэ къацагъ, арын фае къоджэ цыклогу илээси 100-м ехъу цыфыбэм зыкыцагъэ-шлагъэри.

Краснодар псыубытыплэр ашы зэхъум хыпсым зичыгу «ытхыалагъэмэ» ащыщ сэ сикъуаджэ. Чылэм иунэгъо 28-мэ ячыгуоу зытесыгъэхэр дамбэм ыклоц хъугъэх. Адрэ унэгъо 28-м яер псыыгыплэм рашлэ-кыгъэ дамбэм ычлэгъ хъугъэ. Ащ чыубытагъ чылэгум итыгъэ къэхалгъэр. Ар гухэклышхоу ыкли тыркышхоу цыфхэм къа-щыхъугъ. Адрэ чылэ ныкыоу мээым фэгъэзгъагъэр кэнагъ, дамбэм ыкыб шы, ар гектар 28-рэ мэхъу. Джащ икыблэ лъэныкъо гъэзагъэу чылэм нэ-пэеплъэу фэдгъэуцугъэ саугъэ-тыр щыт. Ащ тетхагъэх Хэ-

гъэгъу ззошхоу блэкыгъэм Шы-ханчэрыхьаблэу шыщ нэбгырэ 51-у хэклодагъэхэм альэкъуа-цлэхэр, ацлэхэр ыкли ятацлэхэр.

Чыгу гектар 28-у кэнагъэм чыплэцлэу илагъэр бэ мэхъу. Заулэм ацлэ къеслон: Псыуц-къухъэр, Псыуцгъолыплэр, Гъошъууцылэр, Лумэн ишъоф (ар зыцауцкыгъэр), Лэшыны Шъэо Фыжэ иакэцэ панэхэр. Мыхэм эклэми тарихъ гъэнэ-фагъэ апылэ, ахэр лъэшэу гъэ-шлэгъоных.

Тикъоджэ чыплэцлэхэм егъашлэми ахэтынхъу ахъуцау-

къаусыхъэзэ гъэзетыбэмэ ста-тяхэр къарагъахъэщтыгъэх. Дунэе дахъу нэплэгъум кы-фэмыуытыштыгъэ шъолыр-хэм непэ Пшызэ псыхъошхом ипс ащэуалгъэ. Чыгу гектар мин 40-м ехъурэ чыгу псым чырагъэхъагъ, псы кубомет-рэ миллиарди 3-м ехъу ащ ит. Псышхом шлуагъэу пылгъэу гъэзетхэм къатхыщтыгъэхэр пцлы шыпкыагъэх. Пшызэ псыхъоу исэмэгъу нэпкъ сана-ториэхэр, пионер лагерьхэр Гуа-шыхъанхъу, ахэм гъогу дэгъу-хэр якълуалэхъу агъэпсынэу

гуагъэ. Дамбэм тытехъагъ, тыкълуагъ километрэрэ ныкыо-рэ фэдиз. Тызынэсыгъэ чыплэм тиунагъоклэ тыщысыгъ, тица-гуи тиуни псым «ытхыалагъэх». Мыщ дэжэ тыкышчыуцугъ. Икыу фэдизэу тызыфэклогъэ Юфыр зэхэтымыфыгъэу тыщы-тызэ, машинэ псынклэ горэ къэ-сыгъ. Рулым клэлъырысыр къэгъушыи къэлапчъэр къед-гъэтыжынышъ, тыкыдэккы-жыныну урысыбзэккэ къыти-луагъ. Машинэм нэбгыритлу ис, рулым клэрысым итэмэтэлъ жьогъуитлу хэлъ. Лъэшэу гухэкк

лагъэхэщ ратхы. А Юф-тхыабзэу а чыплэм шызэшлуа-хырэр лъэшэу гухэкк, шыхан-чэрыхьаблэхэмклэ ащ гухэ-лыбэ фытилагъ. А чыплэр зыгъэпсэфыплэ тшлын тыгу хэлъыгъ. Тиклалэхъу ззошхом хэклодагъэхэм ацлэкэ чыгхэр идгъэтлысханхъу, а парк цы-клум хэклодагъэхэм ацлэкэ теджэнэу тыфэгъ. Мээ тлэкълур тетыгъэмэ дэгъугъэба! Хэта зиакылл темыфэу тхэтыр мэ-зым мэхъанэу илэм?

Краснодар псыыгытыплэр замышым ти Теуцожь район мээ дэхэ байбэ итыгъ. Гектар мин 16-м ехъум мээхэр щаты-рахыгъэх. Ахэми ацлэ къесло сшлоигъу: Гъогъо мээ, Карма-линэ мээ, Бай мээ, Тлопклэ мээ, Мээ маф, Мартэ мээ, Быуп-сыжэ мээ, Мыстхалгъэр, Шэн-дыкъо мээ ызыныкыу, Кургъо мээ (Красногвардейскэ район). Кармалинэ мэзыр десятинэ 1310-рэ хъуштыгъэ.

Тикъуаджэ зыдэщысыгъэ чыплэм шыдгъэуцугъэ саугъэ-тэу ыпшгъэккэ зигугъу къэсшы-гъэр зыдэщыт чыплэр лъэшэу къэгъэдагъ. Ащ чыгъ зэфэшъ-хъафхъу бэ клэрыгъыр. Мэфэкк-хъу Хэгъэгъу ззошхом пае зэхат-щэхэрэр ащ дэжэ щэклогъ. Те-уцожь районым, Адыгэкъалэ автопробегъу ашашлыхэрэр мыщ екълуалэх, къэгъагъэхэр клэралъхъэх, лыхъужъэу фэхы-гъэхэм яхыллэгъэ гукъэ-кыжыхэр къышалауатэх.

Мыщ дэжыым къэлогъэн фа-ер шыханчэрыхьаблэхэр а чыплэм илээс 250-м ехъурэ зэ-рщысыгъэхэр ары. Чыгу мэр-фагъ, кыныгъуаби хъярыби шы-зэпачыгъ. Чылэ цыклогу ыцлэ дахэккэ арагъалоу шылагъэх.

ГЭШЪЫНЭ Сэфэрбий.
Заомрэ Юфшлэнымрэ яве-теран.

Сикъуаджэ итарихъ щыщ пычыгъу

гъэх Хьахъурэтэ Шыханчэрые «икъогу», «кылапчъэ», гъучл лъэ-мыджэу 1926-рэ илээсым Псэкъупсэ тыраригъэшлыхъэ-гъагъэр. Мы зигугъу къэсшы-гъэ чыплэцлэхэр непэ къэгъо-тыжыгъуаех, Краснодар псы-убытыплэр ашы зэхъум зэхал-лэшъуагъэмэ ащыщых. Ахэр эккэ тхыгъэхъу щыгъэ нахы-шлоу сэлъыгъ.

Краснодар псыубытыплэр зыцаушылгъэ чыгу укытегу-щылэным фэшл ар плэгъгъун фае. А чыплэ дэхагъэр, бай-гъэр плэгъгъугъэу, ушысэуцугъэу, ипкълухыкыгъэу щытын фаеу сепллы. Сыда адэ а чыплэм непэ шыхъурэр?

Псыубытыплэр ашынуу зы-рагъажъэм бэ дэгъоу кыфат-хыщтыгъэр. Пшызэ псыхъоу инэпкъ сэмэгубгъу щашлэ-щтым фэгъэхъыгъэ пцлыхэр

къатхыщтыгъ. Джащ фэдэу шлюзым дэжэ гидроэлектро-станции тырашлыханэу, псы кубометрэ миллиарди 3-р агъэ-федэнэу алоштыгъ. Шлюзым кышцегъэжъагъэу Шыккэ клэй нэсэу илээс 43-м кыклогцлэ зи Гуашлыхъагъэп.

Джыри зы къэбар. Унэм ит телефоноу кытео, трубка кысэсшгъ. Ащ кыелыкы: «Сэ-фэрбий, уахътэ уилэмэ чылэр зыдэщысыгъэм тыгъаглоба, къуаджэм итарихъ щыщ пы-чыгъо горэ сыгу къэкыжыгъ, ар зэхэсымыфы хъушгъэп». А къэгъушылагъэм сыригъусэу шыханчэрыхьаблэхэр зыдэ-щысыгъэхъу саугъэтыр зытет чыгу тыкышчыуцугъ. Дам-бэм тырыклон фаеу хъугъэ. Дамбэ техъагъум гъучлым хэ-шыкыгъэу къэлапчъэ тыра-шлыхъагъ, ар лъэшэу дгъэшлэ-

тшыхъугъ тызэрэфаеу тичыгу тытетын тызэрэфимыгъыр.

Псыубытыплэр замышым Дышгъэ псыхъоу Кавказ къуш-хъэхэм къахъчыты, ипс Псэ-къупсэ хэлгъэдэжыштыгъ хэ-тэрыклэжэ совхозэу «Маяк» зыфилоштыгъэм дэжэ. Адэ Дышгъэ псыхъоу цыклогу ипс непэ тыдэ чъэра? Мээ зэхаклэу чылэ ныкыор зыкылапыры-сыгъэр кэнагъ дамбэм ыклоцлэ мыхъугъэу, ар гектар 28-рэ фэ-диз. А чыгу итемыр лъэ-ныкъо мэшэ ин рашлыхъагъэу Дышгъэ ипс елъадэ, етланэ на-сос станцием псыр дамбэм зэпыреккылышъ, псыубыты-плэм регъахъо.

Дышгъэ псыхъоу цыклогу Хьэлъэкъое къуаджэм Юнтлэ-щэнтлэбэу зыщызыщырэм ипс бэ. Мээ дэхэ зэхаклэу ащ илэ-гуанэ кытеккыжыгъэр еуцо-

ТИГУМЭКИХЭР ШЪХЪЭИХЫГЪЭУ

Зыгорэ япэсыгъэн фае

— Сыда къэхъугъэр? — гъэзетеджэхэр кыкълэуцлэхэ альэкышты. Хъугъэр къэтлон: былым гъорыклогъэр шъхьафит-хъу къуаджэу Псэитыку дэтых чэщымы, мафэми.

Къуаджэр къоджэ эккълуж дэхэ цыклогу: илээс къэс нахэ клэраккэ, зэтегъэпсыхъагъэ мэхъу, лэжэккэ чанхэр дэсых, якъуаджэ агъэдагъ, псэуплэ къабзэхъу зыцлэ кыралорэмэ ахалыгътэзэ, дахэккэ кытегу-щылэхэ ашлоигъу.

Ары шъхъае, Юфыр ащ те-тэу хъурэп. Былымхэм ялоф пшылэжын умылгъэкыным нэсыгъ. Федэшхо къэзыхырэ чэмхэм, шкэлэхэм, мэлэхэм, шы-хэм цыфхэр ямыгугъужхъу кытщэхъу. «Шъузэрэщы-лэшъу» алуи атлупшыгъэхэм фэд. Шысэу къэсхыштым къэслуагъэр кыушыхыатышты.

Кымэфэ мэфэ чыл. Чыгу шъхъашъор кыгъэщтыгъ. Мыщ фэдэ уахътэм былымыр, клэутэ илэу, къакъыр фабэм члэтын фае. Тучан пчэлуи шызэхэт лы купым ыльэгъу-рэр нэмыкк: лы гурыт зышлу-гъом чэмитлу ыпэ итэу къефы. Кызэблагъэм, мыдрэхэр еджа-гъэх: «Ахъмэд, чэмхэр тыдэ пфыхэра?» «Хъуплэм сэфых.

Илээс пчъагъэ хъугъэшъ, бзылфыгъэхэри хъульфыгъэхэри Юфышхо хэтых, чэщи мафи рэхъат ялэп, гупсэфэу зымычъы-ежыгъэхэр бэшлагъэ.

Ашхыштыр ежэ-ежырэу къа-рэгъот. Тэри зымы зи кытиты-рэп, тызфаер тэр-тэрэу зтэгъэ-гъоты. Ахэр кылохи, былым-хэр лыгъэклогъагъэх, кыгъази лымэ къахъхъагъ. Нафэу зэрэ-щытымклэ, а лым былымлус икыу фэдизэу ыгъэхъазырэу кымафэ къэкълуагъэп. Чэщи ма-фи ибылымхэр къоджэ урамым тетых, чэупчъэлухэр аушлоих, зы чыплэм Гуафыхэмэ, адрэ чыплэм маклогъ. Чэщырэ чэу лъапсэхэм аклэрысых, зиехэр къалыдэккыхэрэп. Былымхэр одых, шлоих, ятеплэ гукло-дыгъу.

Ахъмэд ибылымлыгъыккэ фэд Юныси ичэмхэр зэрилыгъ-хэр. Ылэгъугъэхэккы ибылым-хэр ымышлэжыныхэм нэсыгъэх. Былымхэми лым ишагу ашлэ-жырэп.

Унагъо горэм ичэу Гуатхыи дэхъагъэх, имэкъу латэ шыш-хагъэх, ралгъэшхъагъ. Мэкъур зиер лым зетхъаусыхылэм, ар кыгъэмысэжыгъ:

— Сэ шъудахэ слоу къэзгъа-клогъэрэп, ежэ-ежырэу къэклогъэ

нахэ. Былымлус силэжъэп, сыд сэгбгъэшлэн угу хэлъ?

Былымхъун Юфыр анахэ Юфшлэн кыинхэм ащыщ. Ащ тетыми,тапэккэ а Юфыр зэри-фэшлуашъу цыфхэм зэшлуахы-щтыгъ. Мы уахътэм адыгъхэр былымхъуным икыоу пы-лыжыхъэп, ау былымхэр ялэхэ ашлоигъу. Сыда плэмэ федэшхо къахы. Ау былым ехъоу плы-тэн плэккыштытэп пчэдыжыым лэщым ахэр кыдэзыгъэккэу, чэупчъэр фэзышыжъэу, ащ Юфшлэныр щызыухырэм.

Зи зылыдэмыкыгъэ чэмхэр ежэ-ежырэу къэклогъыхъэзэ, чэщ мээагъом хатэм дэлъ лю-цернэр алэгъуи, чэур Гуат-хыгъэ, дэхъагъэх. Люцернэр аш-хыгъ, картоф хъасэр зэхъаутагъ — лыешхо унагъом рахыгъ. Адэ былымхэр зиер сыдэуштыгъ зекълуагъа? Клуи чэу Гуатхыи-гъэр ыгъэцкыжы фэдэ ышлыгъ. Ащ Юфыр шыухыгъ, унагъом зэрар ышлыгъэу къэнэжыгъ. Джары гиадыгагъэ, тицыфыгъэ зынэсыгъэр.

Адыгэ къуаджэмэ сыд фэдэ

уахъти техникэккэ уащызекло-ныр щынагъо хъугъэ. Былым-хэр шъхъарытлупшхъу гъогу-хэм атетых, атесых. Машинэ-хэр къэуцух, арысхэр къарэ-кых, былымхэр зэбгырафы-хэшъ, ягъогу техъажых. Кы-хэккы былымхэр тыраутыхъу, транспортыр агъэфыкыоу.

Джыри шысэ къэтхын. Уахътэр пчыхэм фэкълуагъ. Бысымгуащэм чэмитлу кы-щи, цагум дэхъажыгъ, лым чэмхэр чэупчъэлум Гуифыгъэх. Былымхэр лэщым зыфидимы-гъэхъажыхэрэмклэ зеупчыхэм, лэщыр зэраушлоиштыр, былым-хэм бадзэхэр, аргъойхэр къазэ-рэдаклогъэрэр, ар бысымгуащэм зэримыдэрэр къариуагъ. Зэрэ-хъурэмклэ, ежэ ибылымхэм нэ-мыкыи ичэупчъэлэу аушлоими иягъэ къэмыклогъэу елътэ.

Псэитыку изакъоп, нэмыкк къуаджэхэм мы къэтлуагъэмэ афэдэхэри ащэхъух. Чэмахъохэр аубытынхъу къоджэдэхэр фа-ехэп. Ащи лъапсэ ил: чэм бэу зилэм лэхъуапккэр нахыбэу ытышты. Ар ежырккэ мыфедэу

елътэ. Нэй-псыехъу кыс-сэхъу — кыое хъалитлу ышэ-мэ, мазэ къэс чэмэхъуапккэу пэлухъащт.

Адэ зырызклогъоу лэхъоу клэхэмэ хъуштыбэ? Хъушты, ау чэмэу илэм пэпчэ зы мафэ клэшт. Чэмипшлэ илэмэ, мэфип-шлэ клэшт — ари чэмхэр зиер мыфедэу елътэ.

Былымхэм яхыллэгъэу сэ-мэркъэухэр, нарэхэр къуаджэ-мэ къащеклогкых. Гъэмэфэ жьоркыи былымхэр мэщы-тым къекълухи, жъаум члэуцау-гъэх. Ахэр Гузыфыхэрэ клэлэм модккэ щытхэр екууагъэх: «Былымхъу шэджэгъо нэмаз ашлынэу къэкълуагъэмэ сыд пае уашлонагъа?»

Чэщым джэгъушхоу къуаджэм дэт. Джэгъу макъэр чыжъэу мэлэ. Цагум дэтхэм зыгорэ къахэ-кууыкыгъ: «Шъуэлъыкълуат, хъаклэхэр къэклог!»». Заплъы-хъэмэ алэгъу: былым купыш-хо, зым ыуж зыр итэу, кыгузэн-кыгъэу джэгур зыдэт цагум къеккы. Апэгъоккыи арагъэгъэ-загъ.

Джары Юфхэм азытет: бы-лымхэр цыфхэм къальэклогъ, модрэмэ ахэр Гуафых. Хэбзэ Юф шыпккэ мыхъоу цыфхэм зыкъашлэжыымэ, Юфхэр зыпкы иуцожыштых.

ХЪУШТ Шэбан.

Нэпсэухэм янысэ доктор

Израиль ит адыгэ къуаджэу Кфар-Камэ щыпсэурэ Нэпсэу Тинэ илахьылхэр, инэлуасэхэр мы мафэхэм кыфэгүшлэх. Къалэу Хайфэ дэт университетым Т. Нэпсэум идиссертацие кыщиухъуми, философии шіэныгъэхэмкІэ доктор хьугъэ. Тигъэзетеджэмэ ацІэкІэ Нэпсэу Тинэ тыфэгүшлэ.

Нэпсэу Тинэ Шышхъэмэ япхъу. Адыгабзэр ешІэ, КІэрэщэ Тембот, МэщбэшІэ Исхьакъ, нэмыкІхэм кыдагъэкІыгъэ тхылыхэр яунагъо илгых. Тильэпкъ шхыныгъохэр дэгъоу егъэхъазырых. Ишхъэгъусэу Куджан сатыум пылъ. Адыгэ Республикэм и Мафэхэулыгъу Мыекъуапэ къакІуи, мэфэкІым щыуджыгъ. Тикъушхъэ лъагэхэр, псыхъо чъэрхэр зэригъэлъэгъугъэх, къош республикэхэм ащыпакІи зыщигъэгъозагъ.

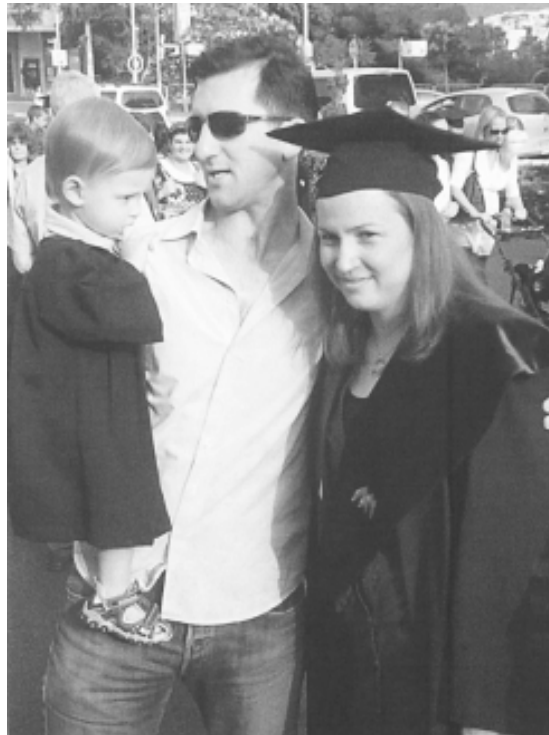
Сэнэхъат кызырыкІоп Тинэ кыыхыгъэр.

Цыфым уз хьылъэр (адэбз узыр ары) игъом кыыхэбгъэщмэ, уелэзэныр нахъ ІэшІэх. Ащ фэгъэхьыгъэ ушэтынхэр ешІых, изэфэхьысыжхэм медицинэм иІофышІэхэр атегушІэх.

Зэшхъэгъусэхэ Куджанрэ Тинэрэ яшгъэу цІыкІоу Дэнилэ илгъэситІу ыныбжъ. Адыгабзэр рагъашІэ. Ятэжъу Нихъад сабым шІухъафтын шхъаІэу фишІыгъэр адыгэ шъуашэр ары. МэфэкІ мафэхэм, Кавказ шъолъырым кыкІыгъэхэ хъакІэхэм апгъокІыхэ зыхьукІэ Дэнилэ адыгэ шъуашэр зыщилъэныр шэнышІу фэхъугъ.

Нэпсэухэм яунэгъо ныбжыкІэ хэкум къакІо шІоигъу. Тиреспубликэ изэхъокІыныгъэхэр зэрагъэлъэгъуштых. Лъэпкъ театрэм инспектакІэхэм, концертхэм яплъынхъу фаех. Тиансамблэ цІэрылхъу «Налмэсыр», «Ислъамыер» Израиль зэрэщылагъэхэр шІукІэ агу къагъэкІыжы.

Сурэтым итыр: **Нэпсэухэм яунэгъо ныбжыкІ.**

ФУТБОЛ. ЯТІОНЭРЭ КУПЫР

«Черноморец» шыкІэм лъэбанэ

«Ангушт» Назрань — «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — 2:0. ЖъоныгъуакІэм и 31-м Назрань щызэдешІагъэх. Зезыцагъэхэр: С. Иванов, С. Майбородин — Ростов-на-Дону, М. Шотов — Новочеркасск.

«Зэкъошныгъ»: Валиев, Абаев, Мыкъо, Емкъужь, Нартиков, Жегулин, Батырбий, Датхъужь, Барахоев, Натхъо (Къонэ, 46), Кокорев (Лучин, 70). Къэлапчъэм Іэгуаор дэзыдзагъэхэр: Гугуев — 9, «Ангушт», Мыкъо — икъэлапчъэ дидзэжыгъ.

«Ангушт» апэрэ купым хэхъаным фэбанэ. «Зэкъошныгъэм» ипшъэрылхъэр нэмыкІых. Арэу шытми, зэлукІэгъур гъэшІэгъонэу кІуагъэ. Пчъагъэр 2:0-у бысымхэм ешІэгъур ахьызэ, къэлапчъэм Іэгуаор дэдзэнэу тифутболистхэр зауэрэ чІыпІэшІу ифагъэх, ау гъэхъагъэ ашІын алъэкІыгъэп.

Новороссийскэ икоманди апэрэ купым хэхъаным фэбанэми, «Таганрогым» текІошгъугъэп. Пчъагъэр 2:0-у Таганрог ифутболистмэ ахьызэ, А. Григорян я 64-рэ ыкІи 90-рэ такікхэм хъагъэм Іэгуаор ридзагъ. Илъэс ешІэгъур аухыным фэшІ командэ пэпчъ зы зэлукІэгъу кыфэнагъэр. «Черноморец» Рыздвянэ щешІэшт. «Ангушт» Таганрог шыІукІэшт чІыпІэ командэм. Ингушетием икомандэ текІошныгъэр кызыдихыкІэ апэрэ купым хэхъашт. «Черноморцэм» иІофхэр хьылъэ хъугъэх. ТекІоныгъэр Рыздвянэ кышъыдихымы, зэкІэри зэлъытыгъэщтыр Таганрог ешІэгъур зэрэщыуштыр ары.

ЕшІэгъухэм якІэуххэр

«Торпедо» — КТГ — 3:1, «Черноморец» — «Таганрог» — 2:2, «Энергия» — «Олимпия» — 2:0, «Астрахань» — СКА — 3:0, «Алания-Д» —

«Мэщыкъу» — 0:0, «Дагдизель» — «Славянский» — 3:0, «Митос» — «Волгарь» — 2:1.

ЧыпІэхэр

ЗЭТЭГЪАПШХЭ

1. «Ангушт» — 66
2. «Черноморец» — 66
3. «Торпедо» — 63
4. «Астрахань» — 61
5. «Мэщыкъу» — 52
6. «Таганрог» — 51
7. «Дагдизель» — 47
8. «Алания-Д» — 46
9. «Митос» — 44
10. «Энергия» — 44
11. «Биолог» — 44
12. «Славянский» — 38
13. «Зэкъошныгъ» — 34
14. КТГ — 28
15. «Олимпия» — 23
16. «Волгарь» — 23
17. СКА — 6.

2012 — 2013-рэ илъэс ешІэгъур мэкьюогъум и 5-м аухышт. А мафэм «Зэкъошныгъэр» Новочеркасскэ икомандэу «Митосым» тикъалэ шыІукІэшт. ЕшІэгъухэр пчыхъэм сыхъатыр 6-м зэкІэ командэхэм аублэщтых.

РЕСПУБЛИКЭМ ФУТБОЛЫМКІЭ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Къоджэ спортым ихэхъоныгъэхэр

Адыгэ Республикэм футболимкІэ изэнэкъокъу хэлэжъэрэ командэхэм зичэзыу ешІэгъухэр зэраухыгъэхэр зэтэгъапшэх.

«Лэшэпсын» Лэшэпсын — «Нарт» Шэуджэн район — 1:0, «Кошхъабл» Кошхъаблэ район — «Факел» Дондуковскэр — 6:0, «Адыгэкъал» Адыгэкъал — «Герта» Ханскэр — 5:1, «Пэнэжыкъуай» Теуцожь район — «Инэм» Тэхъутэмыкъое район — 6:3.

Зичэзыу зэлукІэгъухэр

5.06.

«Еджэркъуай» — «Урожай»

7.06.

«Факел» — «Лэшэпсын»

«Нарт» — «Еджэркъуай»

9.06.

«Герта» — «Инэм»

«Улап» — «Адыгэкъал».

ЗэкІэ ешІэгъухэр пчыхъэм сыхъатыр 7-м аублэщтых. Къоджэ спортым зыкыІэтыным фэшІ республикэм изэнэкъокъу шІогъэшхо кыхъэу тэлъытэ.

НэкІубгъор зыгъэхъазыргъэр ЕМТІЛЪ Нурбий.

Зэхэзыщагъэр ыкІи кыдэзыгъэкІырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб кьэралхэм ащыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адырІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи кьэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редактор
шхъаІэр
ДЭРБЭ
ТИМУР

Редактор
шхъаІэм
иапэрэ гуадзэр
МЭШІЛЭКЪО
Саид

Редактор
шхъаІэм
игуадзэр —
пшъэдэкІыжъ
зыхьырэ
секретарыр
ХЪУРМЭ
Хъусен

Редакциер
зыхъыгъэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.
Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шхъаІэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкІыжъ зы-
хьырэ секретарыр:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:
Урысые Федерацием
хэутын ІофхэмкІэ,
телерадиокъэтын-
хэмкІэ ыкІи зэлъы-
ІэсыкІэ амалхэмкІэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чІыпІэ гъэоры-
шІапІ, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4010
Индексхэр
52161
52162
Зак. 1650

Хэутыным
узщыкІэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00